

Avgifter inom äldre- och handikappomsorg

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2000/01:149 om avgifter inom äldre- och handikappomsorg samt nio motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen.

Utskottet tillstyrker att reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen (2001:453) vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg preciseras. Utskottet tillstyrker även att en högsta avgift för hemtjänst, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård införs liksom en högsta avgift för bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av 12 kap. jordabalken (hyreslagen).

Utskottet har inget att erinra mot förslaget till reglering av vilka inkomstslag som skall ingå i underlaget för bestämmande av förbehållsbelopp och avgift.

Samtliga motionsyrkanden avstyrks.

I ärendet finns fem reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	7
Förbehållsbelopp	7
Utskottets ställningstagande	9
Högekostnadsskydd.....	10
Utskottets ställningstagande	13
Beräkning av avgiftsunderlaget	14
Utskottets ställningstagande	15
Lagförslagen i övrigt	16
Utskottets ställningstagande	17
Ekonomiska konsekvenser och finansiering m.m.....	17
Reservationer.....	18
1. Förbehållsbelopp (punkt 1).....	18
2. Förbehållsbelopp (punkt 1).....	18
3. Högekostnadsskydd (punkt 3).....	19
4. Tandvård (punkt 4).....	19
5. Beräkning av avgiftsunderlaget (punkt 5).....	20
Särskilt yttrande.....	21
Förteckning över behandlade förslag.....	23
Propositionen.....	23
Följdmotioner	23
Regeringens lagförslag	25
Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)	25
Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).....	30
Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor	32

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förbehållsbelopp

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 3 och 6–8 §§. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:So2 yrkande 2 och 2001/02:So4 yrkande 2.

Reservation 1 (kd)

Reservation 2 (c)

2. Personer som inte betalar någon avgift

Riksdagen avslår motion 2001/02:So3 yrkande 11.

3. Högkostnadsskydd

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 5 §. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:So3 yrkande 9 och 2001/02:So4 yrkande 1.

Reservation 3 (c)

4. Tandvård

Riksdagen avslår motion 2001/02:So2 yrkande 3.

Reservation 4 (kd)

5. Beräkning av avgiftsunderlaget

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 4 §. Därmed avslår riksdagen motionerna 2001/02:So1, 2001/02:So2 yrkande 1 och 2001/02:So3 yrkande 10.

Reservation 5 (m, kd, fp)

6. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) i den mån det inte omfattas av vad utskottet anfört under tidigare punkter,
2. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och
3. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Stockholm den 1 november 2001

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Susanne Eberstein (s), Margareta Israelsson (s), Rinaldo Karlsson (s), Leif Carlson (m), Conny Öhman (s), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Elisebeht Markström (s), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m), Tullia von Sydow (s), Lena Olsson (v), Agne Hansson (c), Sven Brus (kd) och Lotta Nilsson Hedström (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I proposition 2000/01:149 Avgifter inom äldre- och handikappomsorg föreslår regeringen att riksdagen beslutar om regler för avgifter för äldre- och handikappomsorg. Regeringen föreslår att riksdagen antar förslag till lagar om ändring i socialtjänstlagen (2001:453), i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och i lagen (1987:813) om homosexuella sambor. Regeringens förslag till beslut återges i *bilaga 1*. Regeringens lagförslag återges i *bilaga 2*.

Med anledning av propositionen har fyra motioner väckts. Förslagen i motionerna återges i *bilaga 1*.

Utskottet har vid sammanträdet den 18 oktober 2001 uppvaktats av representanter från Pensionärernas riksorganisation, PRO, och Sveriges Pensionärsförbund, SPF, som lämnat synpunkter med anledning av propositionen.

Vidare har en skrivelse inkommit från Svenska Kommunförbundet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att ett högkostnadsskydd införs för avgifter för äldre- och handikappomsorg i form av en högsta avgift för hemtjänst, dagverksamhet och avgifter för kommunal hälso- och sjukvård samt en högsta avgift för bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av 12 kap. jordabalken (hyreslagen). Det högsta beloppet för hemtjänst, dagverksamhet och avgifter för kommunal hälso- och sjukvård anges i en viss andel av prisbasbeloppet och motsvarar i 2001 års prisnivå 1 476 kr per månad och för bostad i särskilt boende 1 537 kr per månad. Syftet med högkostnadsskyddet är att säkerställa att den enskilde skyddas mot alltför höga avgifter. Reglerna om högsta avgift införs i socialtjänstlagen (2001:453).

I propositionen föreslås vidare att reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg preciseras. I socialtjänstlagen anges ett lägsta belopp (minimibelopp) som den enskilde som betalar avgift skall ha rätt att förbehålla sig av sina egna medel. Beloppet skall täcka den enskildes normala levnadskostnader, förutom boendekostnaden. Beloppets nivå anges som andel av prisbasbeloppet och innebär i 2001 års prisnivå 3 979 kr per månad för ensamstående och 3 333 kr per månad för var och en av sammanlevande makar och sambor. Nivån föreslås vara densamma som den som gäller vid beräkning av särskilt bostadstillägg enligt lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer. Samma nivå föreslås även gälla vid beräkning av äldreförsörjningsstöd enligt av regeringen tidigare beslutad proposition (prop. 2000/01:136). Under vissa förutsättningar skall kommunen fastställa minimibeloppet till en högre nivå. I vissa speciella

fall ges kommunerna möjlighet att fastställa beloppet till en lägre nivå. Den enskilde skall utöver detta belopp förbehållas medel för sin boendekostnad.

Vidare föreslås att det i socialtjänstlagen regleras vilka inkomstslag som skall ingå i underlaget för bestämmande av förbehållsbelopp och avgift. Avgiftsunderlaget skall beräknas i huvudsak på samma sätt som vid inkomstberäkningen enligt förslaget till lag om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (prop. 2000/01:140). Syftet med regleringen är att ange en yttersta ram för beräkningen av avgiftsunderlaget. Kommunerna har dock möjlighet att beräkna avgiftsunderlaget på ett sätt som är mer förmånligt för omsorgstagarna.

Det föreslås även att det införs regler som gör det möjligt att överklaga individuella beslut enligt socialtjänstlagen som rör avgifternas storlek genom förvaltningsbesvär.

Reglerna om högkostnadsskydd, förbehållsbelopp och överklagande genom förvaltningsbesvär föreslås träda i kraft den 1 juli 2002. Reglerna om beräkning av avgiftsunderlag föreslås träda i kraft den 1 januari 2003.

Utskottets överväganden

Förbehållsbelopp

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag att reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen (2001:453) vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg preciseras. Med förbehållsbelopp avses det belopp som den enskilde skall ha rätt att behålla av sina egna medel innan avgift får tas ut för hemtjänst, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård respektive bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen. Förbehållsbeloppet skall enligt regeringens förslag beräknas med ledning av ett minimibelopp i fråga om kostnader för personliga behov och övriga normala levnadskostnader utom boendekostnaden. I socialtjänstlagen anges en lägsta nivå på minimibeloppet samt vilka levnadskostnader som det i lagen angivna beloppet skall täcka. Utskottet tillstyrker därmed 8 kap. 3 och 6–8 §§ i förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen och avstyrker motionerna So2 (kd) yrkande 2 och So4 (c) yrkande 2. Utskottet avstyrker även motion So3 (m) yrkande 11.

Propositionen

I propositionen föreslås att reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen (2001:453) vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg preciseras på så sätt att en lägsta nivå för förbehållsbeloppet för personer som erlägger avgift för äldre- och handikappomsorg anges. Förslaget innebär att äldre och funktionshindrade personer som betalar avgift för äldre- och handikappomsorg i enlighet med föreslagna bestämmelser garanteras en lägsta skälig levnadsnivå.

Med förbehållsbelopp avses det belopp som den enskilde skall ha rätt att behålla av sina egna medel innan avgift får tas ut för hemtjänst, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård respektive bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen. Förbehållsbeloppet skall enligt regeringens förslag beräknas med ledning av ett minimibelopp i fråga om kostnader för personliga behov och övriga normala levnadskostnader utom boendekostnaden. I socialtjänstlagen anges en lägsta nivå på minimibeloppet samt vilka levnadskostnader som det i lagen angivna beloppet skall täcka. Detta belopp föreslås per månad uppgå till en tolfedel av 129,4 % av prisbasbeloppet för ensamstående och 108,4 % för var och en av sammanlevande makar eller sambor. Detta innebär, i 2001 års prisnivå, 3 979 kr per månad för ensamstående och 3 333 kr per månad för sammanboende. Minimibeloppet avser således schabloniserade s.k. normalkostnader för personer 61 år och

äldre och inte enskilda äldres faktiska levnadskostnader. Det kan finnas situationer när en enskild omsorgstagare har fördyrade levnadskostnader inom ramen för de poster som det lagstadgade minimibeloppet avser att täcka. Det kan också förekomma att enskilda därutöver av olika skäl har andra levnadskostnader än dessa. En grupp omsorgstagare som särskilt framhålls i propositionen är yngre personer med funktionshinder. Denna grupp har ofta merkostnader på grund av funktionshinder som skall beaktas i skäligen omfattning. Kommunen skall således i vissa situationer bestämma minimibeloppet till en högre nivå. I några undantagsfall får kommunen bestämma minimibeloppet till en lägre nivå än vad som framgår av lagen. Detta får dock ske endast om en omsorgstagare inte har en kostnad som minimibeloppet skall täcka därför att kostnaden antingen ingår i avgiften för hemtjänst eller dagverksamhet eller ingår i avgiften eller hyran för bostad i särskilt boende eller tillhandahålls kostnadsfritt.

Till minimibeloppet skall den enskildes boendekostnad läggas.

Om kommunen finner att den enskilde inte har det förbehållsbelopp han eller hon har rätt till skall avgiften sättas ned. Vidare är det i första hand kommunens ansvar att utreda om den enskilde har behov av ett högre minimibelopp och om avgiften därför skall sättas ned. Den enskilde måste dock vara behjälplig med att lämna kommunen uppgifter till grund för denna prövning.

Det är enligt propositionen viktigt att kommunernas avgiftssystem är utformade så att den enskilde omsorgstagaren kan få information om dels vilka poster som skall finansieras via förbehållsbeloppet, dels vad som ingår i den avgift han eller hon erlägger för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende. Den enskilde måste också ha möjlighet att bedöma om nivån på förbehållsbeloppet är rätt med hänsyn till dessa förutsättningar.

Förslaget till lagändringar föreslås införas i 8 kap. 3 och 6–8 §§ socialtjänstlagen.

I propositionen föreslås villkoren regleras för den kommunala avgiftssättningen inom äldre- och handikappolitiken. Propositionen berör därför i princip inte personer som i dag inte betalar någon avgift. Emellertid redovisas att många omsorgstagare i dag har så låga inkomster eller höga kostnader att de inte kan betala avgift för erhållna insatser och samtidigt garanteras sitt förbehållsbelopp. En del av dessa personer har inte sitt förbehållsbelopp kvar trots att de beviljats avgiftsbefrielse. I propositionen anförs att kommunen i dessa fall genom s.k. uppsökande verksamhet har skyldighet att informera berörda om möjligheterna att ansöka om försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen för att de därigenom skall kunna uppnå en skäligen levnadsnivå. I de fall det finns myndigheter som administrerar bidrags- eller stödssystem relevanta för äldre och funktionshindrade personer bör kommunen enligt 4 § förvaltningslagen (1986:223) hänvisa berörda personer till dessa. Särskilt angeläget är detta om den enskilde är berättigad till bostadstillägg eller liknande, anförs det.

Motioner

I *motion So3 av Bo Lundgren m.fl. (m)* begärs tillkännagivande om behovet av klagörande beträffande dem som har mindre än förbehållsbeloppet kvar innan avgifterna betalas (*yrkande 11*). Motionärerna anför att det är lätt att bibringas uppfattningen att ett lagstadgat förbehållsbelopp är den summa alla vårdbehövande minst kommer att ha kvar när avgifterna är betalda. Så är emellertid inte fallet. De som har mindre än förbehållsbeloppet kvar innan avgifterna är betalda befrias endast från avgifterna och kommer inte att kompenseras på annat sätt. Motionärerna hade gärna sett att regeringen klaggjort detta i propositionen för att undvika missuppfattningar.

I *motion So4 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag om att reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg preciseras (*yrkande 2*). Motionärerna anser att det är viktigt med ett förbehållsbelopp men inte i dess föreslagna form. Genom ett centralt reglerat förbehållsbelopp finns risk för en schablonmässig tillämpning av nivåer som fastställs i lag eller förordning. Människors behov och önsknings varierar. Vad som kan anses som tillräckliga medel för en person kan vara otillräckligt för en annan. Motionärerna anser att varje människa måste ha makt att påverka de beslut som rör henne. Besluten skall därför fattas så nära varje människa som möjligt.

I *motion So2 av Sven Brus m.fl. (kd)* begärs tillkännagivande till regeringen om vad i motionen anförts om behovet av konsekvensbeskrivningar och förtydliganden av lagparagraferna (*yrkande 2*). Motionärerna anser att regeringen inte till fullo redogör för de effekter förslaget kan få för olika pensionärsgrupper. De anser att det finns behov av beskrivningar av förslagets konsekvenser för den enskilde pensionären i olika inkomstlägen och därför ett förtydligande av lagparagraferna. Såväl kommuner som allmänhet riskerar annars att få problem med tolkningen av regelsystem och lagparagrafer. Motionärerna avser att återkomma i frågan om förbehållsbeloppens nivå när effekterna av förslaget blir tydliga.

Utskottets ställningstagande

Möjligheten för äldre och personer med funktionshinder att leva ett tryggt och oberoende liv beror i mycket hög grad på de enskilda personernas ekonomiska förhållanden. Föreliggande förslag innebär att äldre och funktionshindrade personer som betalar avgift för äldre- och handikappomsorg garanteras en lagstadgad lägsta skälig levnadsnivå. Förslaget utgör ramar för uttag av avgifter inom äldre- och handikappomsorgen. Inom dessa ramar har kommunen att, liksom i nuvarande lagstiftning, själv fatta beslut om taxesystem.

Utskottet delar bedömningen att det är viktigt att kommunernas avgiftssystem är utformade så att den enskilde omsorgstagaren kan få tydlig information om dels vilka poster som skall finansieras via förbehållsbeloppet, dels vad som ingår i den avgift han eller hon erlägger för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende. Den enskilde måste också ha möjlighet att bedöma om nivån

på förbehållsbeloppet är rätt med hänsyn till dessa förutsättningar. Förbehållsbeloppet skall beräknas med ledning av ett minimibelopp i fråga om kostnader för personliga behov och övriga normala levnadskostnader, därtill skall läggas faktisk boendekostnad. Minimibeloppet avser schabloniserade s.k. normalkostnader för personer 61 år och äldre och inte enskilda äldres faktiska levnadskostnader. Det är i första hand kommunens ansvar att utreda om den enskilde har behov av ett högre minimibelopp och om avgiften därför måste sättas ned. Den enskilde måste dock vara behjälplig med att lämna kommunen uppgifter till grund för denna prövning. Mot denna bakgrund delar utskottet regeringens bedömning att nuvarande regler om förbehållsbelopp bör förtydligas på så sätt att en lägsta nivå på förbehållsbeloppet för personer som erlagger avgift för äldre- och handikappomsorg anges i socialtjänstlagen.

Utskottet noterar vidare att regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp och utvärdera konsekvenserna och effekterna av reformen. Uppföljningen och utvärderingen skall enligt uppgift omfatta såväl kommunernas taxsystem som enskildas situation.

Utskottet tillstyrker därmed 8 kap. 3 och 6–8 §§ i förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen och avstyrker motionerna So2 (kd) yrkande 2 och So4 (c) yrkande 2.

Utskottet har erfarit att prisbasbeloppet för år 2002 nu är fastställt och att det innebär att för år 2002 kommer förbehållsbeloppet exklusive boendekostnaden för ensamstående att uppgå till 4 087 kr och för sammanboende makar eller sambor till 3 424 kr vardera.

Med anledning av motion So3 (m) yrkande 11 vill utskottet betona att propositionen i princip inte rör personer som i dag inte betalar någon avgift. Som redovisas i propositionen (s. 20) har många omsorgstagare så låga inkomster eller höga kostnader att de inte kan betala avgift för erhållna insatser och samtidigt garanteras sitt förbehållsbelopp. En del av dessa personer har inte sitt förbehållsbelopp kvar trots att de beviljats avgiftsbefrielse. Utskottet delar regeringens uppfattning att kommunen i dessa fall genom s.k. uppsökande verksamhet har skyldighet att informera berörda om möjligheterna att ansöka om försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen för att de därigenom skall kunna uppnå en skälig levnadsnivå. I det fall det finns myndigheter som administrerar bidrags- och stödssystem som är relevanta för äldre och funktionshindrade personer bör kommunerna enligt 4 § förvaltningslagen (1986:223) hänvisa berörda personer till dessa. Motionen är därmed tillgodosedd.

Högekostnadsskydd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta förslaget om att ett högekostnadsskydd införs i socialtjänstlagen i form av en högsta avgift för insatser inom ramen för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet och

kommunal hälso- och sjukvård. Vidare bör förslaget om högstkostnadsskydd i form av en högsta avgift för bostad i särskilt boende som får debiteras i de fall boendekostnaden inte skall fastställas som hyra antas. Förslaget till lagändring införs i 8 kap. 5 § socialtjänstlagen. Utskottet avstyrker därmed motionerna So3 (m) yrkande 9 och So4 (c) yrkande 1.

Utskottet avstyrker även motion So2 (kd) yrkande 3 om högstkostnadsskydd för tandvårdskostnader.

Propositionen

I propositionen föreslås att ett högstkostnadsskydd införs i socialtjänstlagen i form av en högsta avgift för insatser inom ramen för hemtjänst i ordinärt och särskilt boende, dagverksamhet och kommunal hälso- och sjukvård. Avgiften föreslås per månad få uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet, vilket motsvarar 1 476 kr i 2001 års prisnivå.

Vidare föreslås ett högstkostnadsskydd i socialtjänstlagen i form av en högsta avgift för bostaden i särskilt boende som får debiteras i de fall boendekostnaden inte skall fastställas som hyra. Boendeavgiften föreslås per månad få uppgå till högst en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet, vilket motsvarar 1 537 kr i 2001 års prisnivå.

Förslaget till lagändring föreslås införas i 8 kap. 5 § socialtjänstlagen.

I propositionen anförs att ett avgörande skäl för att införa ett högstkostnadsskydd är att det genom nuvarande taxesättning sker en orimligt stor inkomstomfördelning mellan personer med olika ekonomiska förutsättningar inom en mycket begränsad grupp äldre och personer med funktionshinder. Regeringen anser också att det är otillfredsställande att skyddet mot höga bostadskostnader i särskilt boende är sämre för vissa omsorgstagare än andra därför att skyddsreglerna i 12 kap. jordabalken (hyreslagen) i detta avseende inte omfattar deras boende. Med regeringens förslag om en högsta avgift för bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagens bestämmelser skapas ett skydd mot oskäligt höga bostadskostnader även för denna grupp omsorgstagare, anförs det.

Nuvarande avgiftsskillnader inom och mellan kommuner för liknande insatser riskerar enligt regeringens bedömning att försämra människors förtroende för kommunernas äldre- och handikappomsorg. Skillnaderna kan också i vissa fall uppmuntra till aktiv avgiftsplanering. Att äldre flyttar till kommuner med förmånligare omsorgs- och/eller boendeavgifter är än så länge ovanligt men förekommer bl.a. i storstadsregionerna där många ytmässigt små kommuner angränsar till varandra. Vanligare är att äldre söker hitta vägar att omplacera förmögenheter så att den avgiftsgrundande avkastningen på kapital kan minimeras. Om hänsyn tas till förmögenhet vid avgiftssättningen ökar dessa problem. I kommuner med höga omsorgs- och/eller boendeavgifter finns det också en risk att personer i behov av vård och omsorg väljer att helt

eller delvis avstå från att efterfråga sådana insatser på grund av avgiftens storlek.

När det gäller öppen hälso- och sjukvård samt läkemedel har staten lagt fast högkostnadsskydd för att skydda personer med omfattande behov från alltför höga avgifter. Regeringen anser att det bör finnas tydliga begränsningar för avgifternas storlek inom all vård och omsorg som samhället tillhandahåller, oavsett insatsernas karaktär och oavsett vem som är huvudman för dem. När det gäller äldre- och handikappomsorg är dock regeringen av den uppfattningen att kommunerna även fortsättningsvis skall ha rätt att ta ut inkomstrelaterade avgifter. I propositionen framhålls vidare att det finns så stora principiella likheter mellan den äldre- och handikappomsorg som kommuner efter behov skall tillhandahålla sina invånare inom ramen för socialtjänstlagen och de insatser som kommunen skall tillhandahålla med stöd av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) respektive lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387) att det finns skäl att även i socialtjänstlagen införa tydliga begränsningar av möjligheterna för kommunerna att ta ut höga avgifter för utförda insatser inom området. Regeringen bedömer att de två föreslagna högsta avgiftsnivåerna för den enskildes utgifter för hemtjänst, dagverksamhet respektive bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagens bestämmelser tillsammans med reglerna för beräkning av avgiftsunderlag kommer att ge omsorgstagaren det kompletterande skydd mot höga avgifter som saknas i nuvarande lagstiftning.

I propositionen redovisas att några remissinstanser har pekat på att en reglering med avgiftstak (i regeringens förslag benämnt högkostnadsskydd i form av högsta avgift) innebär ett avsteg från principen om den kommunala självstyrelsen. Den föreslagna regleringen med en nationellt fastställd högsta avgift medför att kommunernas handlingsutrymme i förhållande till den nuvarande ordningen kommer att minska. Det är dock regeringens bedömning att den enskildes rätt att få äldre- och handikappomsorg till en rimlig och över landet likvärdig kostnad är av så stor betydelse att de föreslagna ändringarna är motiverade, anför det.

Motioner

I motion So3 av Bo Lundgren m.fl. (m) begärs tillkännagivande till regeringen om vad i motionen anförts om enhetliga avgifter (*yrkande 9*). Motionärerna konstaterar att regeringens förslag även i fortsättningen håller öppet för inkomstrelaterade omsorgsavgifter. Motionärerna anser att avgifterna för omsorg, precis som avgifterna för läkemedel och besök hos läkare eller sjukgymnast, bör vara enhetliga.

I motion So2 av Sven Brus m.fl. (kd) begärs tillkännagivande om att systemet med högkostnadsskydd bör utredas (*yrkande 3*). Enligt förslaget skall kommunerna justera minimibeloppet i de fall då den enskilde omsorgstagaren har fördrade levnadskostnader inom ramen för de poster som det lagstadgade minimibeloppet avser att täcka. Motionärerna pekar på de stora tandvårdskostnader som kan drabba äldre personer och anser att ett system med hög-

kostnadsskydd för tandvårdskostnader bör utredas. Ett framtida mål bör vara att konstruera ett system för högkostnadsskydd som inkluderar alla egna avgifter i vården.

I motion So4 av Kenneth Johansson m.fl. (c) yrkas att riksdagen avslår regeringens förslag om att ett högkostnadsskydd införs i socialtjänstlagen (*yrkande 1*). Motionärerna anför att de föreslagna bestämmelserna om maxtaxa inom äldreomsorgen är formulerade som åligganden för kommunen, vilket inte ger kommunen någon valfrihet i fråga om beräkningen av avgiftens storlek. Motionärerna anser att den makt som i det centraliserade samhället tagits över av politiker, myndigheter och deras tjänstemän måste flyttas tillbaka till människorna. Utgångspunkten skall vara att det kommunala självstyret inte bör kunna inskränkas annat än genom kommunernas samtycke eller med hänvisning till regeringsformens fri- och rättigheter. Förslaget om maxtaxa strider mot den kommunala självstyrelseprincipen och bör därför avslås.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att det finns tydliga begränsningar för avgifternas storlek inom all vård och omsorg som samhället tillhandahåller, oavsett insatsernas karaktär och oavsett vem som är huvudman för dem. Utskottet delar också uppfattningen att kommunerna även fortsättningsvis skall ha rätt att ta ut inkomstrelaterade avgifter för att de skall kunna garantera omsorgstagare som betalar avgift de förbehållsbelopp som de har rätt till. Utskottet bedömer att de två föreslagna högsta avgiftsnivåerna för den enskildes avgifter för hemtjänst, daglig verksamhet och kommunal hälso- och sjukvård respektive bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagens bestämmelser tillsammans med reglerna för beräkningen av avgiftsunderlaget kommer att ge omsorgstagaren det kompletterande skydd mot höga avgifter som saknas i nuvarande lagstiftning.

Den föreslagna regleringen med en nationellt fastställd högsta avgift medför att kommunernas handlingsutrymme i förhållande till den nuvarande ordningen kommer att minska. Utskottet anser dock att den enskildes rätt att få äldre- och handikappomsorg till en rimlig och över landet likvärdig kostnad är av så stor betydelse att de föreslagna ändringarna är motiverade.

Utskottet tillstyrker därmed 8 kap. 5 § i förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen och avstyrker motionerna So3 (m) yrkande 9 och So4 (c) yrkande 1.

Utskottet har, som tidigare redovisats, erfarit att prisbasbeloppet för år 2002 är fastställt. Detta innebär att högsta avgift för hemtjänst m.m. år 2002 blir 1 516 kr och för avgift för bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av hyreslagen 1 579 kr.

I motion So2 (kd) yrkande 3 tas frågan upp om högkostnadsskydd för stora tandvårdskostnader. Regeringen har under hösten aviserat en proposition om bättre tandvårdsstöd. Riksdagen bör inte föregripa kommande förslag inom området och avstyrker därmed motionen.

Beräkning av avgiftsunderlaget

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till beräkning av avgiftsunderlaget enligt 8 kap. 4 § socialtjänstlagen. Utskottet avstyrker därmed motionerna So1 (fp), So2 (kd) yrkande 1 och So3 (m) yrkande 10 och konstaterar samtidigt att motionärerna inte föreslår någon finansiering av sitt förslag. Utskottet vill framhålla att inget hindrar en kommun att bestämma att avgiftsunderlaget skall beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde.

Propositionen

I propositionen föreslås att när den enskildes förbehållsbelopp enligt socialtjänstlagen bestäms skall avgiftsunderlaget beräknas utifrån aktuella förvärvs- och kapitalinkomster som är skattepliktiga enligt inkomstskattelagstiftningen med tillägg av vissa typer av ersättningar som är undantagna från beskattning i Sverige. Bostadsbidrag, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg skall anses som inkomst. Förmögenhet skall inte påverka avgiftsunderlagets storlek. Om omsorgstagaren är gift skall makarnas samlade inkomster avgöra avgiftsunderlagets storlek. Makarnas inkomster skall läggas samman och därefter fördelas med hälften på vardera maken. En kommun får i sitt taxebeslut bestämma att inkomsten skall beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde. Om avgiften baseras på den enskildes betalningsförmåga skall avgiftsunderlaget beräknas på samma sätt som vid fastställande av förbehållsbeloppet.

Det är i första hand kommunens ansvar att utreda om den enskilde har behov av ett högre minimibelopp och om avgiften därför måste sättas ned. Utgångspunkten för regleringen bör vara att underlaget beräknas utifrån den enskildes aktuella ekonomiska förhållanden. Det bör vidare ges utrymme för kommunerna att använda sig av ett för omsorgstagarna mer förmånligt sätt att beräkna avgiftsunderlaget än det som anges i lagen.

Såväl Boende- och avgiftsutredningen som vissa remissinstanser har förordat att det inkomstbegrepp som gäller vid beräkning av särskilt bostadstillägg enligt lagen (1994:308) om bostadstillägg till pensionärer, BTPL, används vid beräkning av avgift för hemtjänst, dagverksamhet och särskilt boende.

Regeringen har nyligen i en proposition lämnat förslag till en ny lag om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (prop. 2000/01:140). Inkomstbegreppet i det förslaget anknyter till det skatterättsliga inkomstbegreppet med tillägg av vissa inkomster.

Regeringen menar att det även vid beräkning av avgiftsunderlaget vid fastställande av avgift för äldre- och handikappomsorg är lämpligt att tillämpa de regler som föreslås gälla vid inkomstberäkning enligt BTPL. Det finns flera fördelar med att använda sig av samma regler, t.ex. vid information till den

enskilde, administration och utbildning av personal. Inkomstreglerna i BTPL utgår vidare från den enskildes aktuella inkomstförhållanden, vilket direkt påverkar avgiftsunderlaget.

Flera remissinstanser har ansett att det vid fastställande av avgift är rimligt att beakta förmögenhetsinnehav på samma sätt som inom BTPL-systemet. Regeringen anser att det är fullt rimligt att beakta den stödberättigades förmögenhet i ett *bidragssystem*. Däremot när det gäller *avgifter* för insatser inom de solidariskt finansierade välfärdssystemen, såsom äldre- och handikappomsorg, anser regeringen att den enskildes förmögenhet inte skall påverka avgiftens storlek.

När det gäller makar och registrerade partner är det skäligt, med hänsyn till den inbördes lagreglerade underhållsskyldigheten dem emellan, att deras inkomster räknas som gemensamma vid bestämmande av omsorgstagarens avgiftsunderlag, anförs det.

Förslaget till lagändring föreslås införas i 8 kap. 4 § socialtjänstlagen.

Motioner

I tre motioner tas frågan om avgiftsberäkning för makar upp. I *motion So3 av Bo Lundgren m.fl. (m)* yrkas att riksdagen beslutar att 8 kap. 4 § socialtjänstlagen utformas på ett sådant sätt att det framgår att kommunen skall göra en sammanläggning av inkomsterna som grund för avgiftsberäkning endast i de fall kommunen tar ut inkomstrelaterade avgifter och då detta är till fördel för makarna (*yrkande 10*). Yrkanden med samma innebörd framförs också i *motion So2 av Sven Brus m.fl. (kd) yrkande 1* och i *motion So1 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp)*. I motionerna anförs att en sammanläggning av makarnas inkomst som sedan delas med hälften på vardera av makarna endast är till fördel för makarna om det är den med den högsta inkomsten som kommer att bo i äldreboendet men inte i det motsatta fallet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar uppfattningen att avgiftsunderlaget skall beräknas utifrån aktuella förvärvs- och kapitalinkomster som är skattepliktiga enligt inkomstskattelagstiftningen med tillägg av vissa typer av ersättningar som är undantagna från beskattning i Sverige. Bostadsbidrag, bostadstillägg och särskilt bostadstillägg skall anses som inkomst. Utskottet delar också uppfattningen att förmögenhet inte skall påverka avgiftsunderlagets storlek.

Med anledning av motionerna So1 (fp), So2 (kd) yrkande 1 och So3 (m) yrkande 10 vill utskottet betona att det är skäligt att makars och registrerade partners inkomster räknas som gemensamma vid bestämmande av omsorgstagarens avgiftsunderlag. Detta med hänsyn till den inbördes lagreglerade underhållsskyldigheten dem emellan. Utskottet konstaterar samtidigt att en förändring av propositionens förslag i enlighet med motionärernas önskemål innebär ökade kostnader för reformen och att ingen av motionärerna avsatt resurser för detta. Utskottet vill slutligen erinra om att en kommun i sitt taxebeslut kan bestämma att inkomsten skall beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för

den enskilde. Syftet med den föreslagna regleringen är att ange en yttersta ram för beräkningen av avgiftsunderlaget. Utskottet tillstyrker därmed 8 kap. 4 § i förslaget om lag om ändring i socialtjänstlagen och avstyrker motionerna.

Lagförslagen i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör även i övrigt anta förslaget till lagändringar i socialtjänstlagen liksom förslagen till följdändringar i 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och punkten 19 i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

I propositionen föreslås att avgift enligt 8 kap. 2 § socialtjänstlagen för hemtjänst och dagverksamhet eller bostad i sådant särskilt boende som inte omfattas av bestämmelserna i 12 kap. jordabalken (hyreslagen) skall ändras om något förhållande som påverkar avgiftens storlek har ändrats. Avgifterna får räknas om utan föregående underrättelse om ändringen föranleds av förändringar i prisbasbeloppet. En ändrad avgift skall gälla från och med månaden efter den månad när anledning till ändring uppkom. En ändring av avgiften skall dock gälla från och med samma månad som anledning till ändringen uppkom, om ändringen avser hela den månaden. Förslaget till lagändring föreslås införas i 8 kap. 9 § socialtjänstlagen.

Vidare föreslås i propositionen att en kommunal nämnds beslut i frågor som rör avgiftens storlek för hemtjänst och dagverksamhet samt avgift för bostad i särskilt boende i det enskilda fallet skall kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol genom s.k. förvaltningsbesvär. Prövningstillstånd skall krävas vid överklagande till kammarrätt. Förslaget till lagändring föreslås införas i 16 kap. 3 § socialtjänstlagen.

I propositionen har vidare föreslagits vissa förtydliganden i 8 kap. 2 § socialtjänstlagen vad gäller sociala tjänster och särskilt boende.

Förslagen om reglering av avgifterna inom äldre- och handikappomsorgen innebär också följdändringar i 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och i punkten 19 i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Författningsförslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2002, med undantag av den nya 8 kap. 4 § socialtjänstlagen (2001:453), som föreslås träda i kraft den 1 januari 2003. Skälet till att den senare bestämmelsen föreslås träda i kraft vid en senare tidpunkt är att bestämmelserna i förslaget till lag om bostadstillägg till pensionärer m.fl. som skall tillämpas vid beräkning av avgiftsunderlag föreslås träda i kraft den 1 januari 2003 (prop. 2000/01:140). De föreslagna tidpunkterna för reformens ikraftträdande ger kommunerna tid att se över sina avgiftssystem och förbereda genomförandet. Under perioden fram till tidpunkterna för ikraftträdandet har kommunerna med stöd av 8 kap. 2 § socialtjänstlagen rätt att själva bestämma grunderna för avgiftsuttaget.

Regeringen anser dock att det är till fördel om kommunerna redan under den perioden successivt kan anpassa sina taxeyesystem till de nya avgiftsreglerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker även i övrigt förslaget till lagändringar i socialtjänstlagen liksom förslagen till följdändringarna i 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och punkten 19 i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Utskottet konstaterar att riksdagen den 31 oktober 2001 antagit regeringens förslag till lag om bostadstillägg till pensionärer m.fl. (prop. 2000/01:140, bet. 2001/02:SfU3, rskr. 2001/02:10).

Ekonomiska konsekvenser och finansiering m.m.

I propositionen görs bedömningen att förslagen innebär att drygt 50 % av de äldre omsorgstagare som betalar avgift för sina insatser får en bättre ekonomisk situation jämfört med i dag. Situationen för de ungefär 20 000 yngre personer med funktionshinder som år 1999 var beviljade hemtjänst i ordinärt boende eller boende i en särskild boendeform och som betalade avgifter för sina insatser bedöms komma att förändras på ett liknande sätt.

Förslagen kommer att medföra ett bortfall av avgiftsintäkter för många kommuner, anför det. För finansiering av reformen tillförs det generella statsbidraget till kommunerna 775 miljoner kronor år 2002 och ytterligare 125 miljoner kronor år 2003, dvs. totalt 900 miljoner kronor fortsättningsvis.

Slutligen anför det att regeringen avser att ge Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp och utvärdera konsekvenser och effekter av den föreslagna reformen. Uppföljningen och utvärderingen skall omfatta såväl kommunernas taxeyesystem som enskildas situation.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Förbehållsbelopp (punkt 1)

av Lars Gustafsson (kd) och Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen dels antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 3 och 6–8 §§, dels som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i reservation 1. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So2 yrkande 2 och avslår motion 2001/02:So4 yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen inte till fullo redogör för de effekter förslaget kan få för olika pensionärsgrupper. Det finns behov av beskrivningar av förslagets konsekvenser för den enskilde pensionären i olika inkomstlägen. Såväl kommuner som allmänhet riskerar att få problem med tolkningen av regelsystem och lagparagrafer. Regeringen bör därför snarast återkomma med ett mer detaljerat lagförslag. Vi föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad vi anför. I avvaktan på att regeringen återkommer med ett förslag i enlighet med det anförda tillstyrker vi förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen såvitt avser 8 kap. 3 och 6–8 §§.

2. Förbehållsbelopp (punkt 1)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 3 och 6–8 §§. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So4 yrkande 2 och avslår motion 2001/02:So2 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att det är viktigt med ett förbehållsbelopp, men inte i dess nu föreslagna form. Genom ett centralt reglerat förbehållsbelopp finns risk för en

schablonmässig tillämpning av nivåer som fastställts i lag eller förordning. Varje människa måste ha makt att påverka de beslut som rör henne. Besluten skall därför fattas så nära varje människa som möjligt. Jag avslår därmed förslaget om att precisera reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg.

3. Högkostnadsskydd (punkt 3)

av Agne Hansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 5 §. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So4 yrkande 1 och avslår motion 2001/02:So3 yrkande 9.

Ställningstagande

Jag anser att det skall vara rimliga taxor och avgifter inom äldre- och handikappomsorgen och att det är kommunen som skall besluta om dessa. De föreslagna bestämmelserna om maxtaxa är formulerade som åligganden för kommunen, vilket inte ger kommunen någon valfrihet i fråga om beräkningen av avgiftens storlek. I 1 kap. 1 § regeringsformen fastslås det kommunala självstyret. Alltför ofta kringgärdar politiska majoriteter i riksdagen det kommunala självstyret med nya lagar och bestämmelser. Förslaget om maxtaxa inom äldre- och handikappomsorgen strider enligt min mening mot den kommunala självstyrelseprincipen. Jag föreslår att riksdagen avslår förslaget om högkostnadsskydd.

4. Tandvård (punkt 4)

av Lars Gustafsson (kd) och Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2001/02:So2 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt förslaget skall kommunerna justera minimibeloppet i de fall den enskilde omsorgstagaren har fördyrade levnadskostnader inom ramen för de poster som det lagstadgade minimibeloppet avser att täcka. Vi kan konstatera att många äldre drabbas av stora tandvårdskostnader. Vi anser därför att ett system med högkostnadsskydd för tandvårdskostnader bör utredas och att ett framtida mål bör vara att konstruera ett system för högkostnadsskydd som

inkluderar alla avgifter i vården. Vad vi nu har anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5. Beräkning av avgiftsunderlaget (punkt 5)

av Leif Carlson (m), Hans Hjortzberg-Nordlund (m), Lars Gustafsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Lars Elinderson (m) och Sven Brus (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 8 kap. 4 § samt som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i reservation 5. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2001/02:So1, 2001/02:So2 yrkande 1 och 2001/02:So3 yrkande 10.

Ställningstagande

I propositionen föreslås att vid beräkning av avgiftsunderlaget skall makars inkomster läggas samman och fördelas med hälften på vardera maken. Vi konstaterar att detta är till fördel för makarna om det är den med den högsta inkomsten som kommer att bo i äldreboendet men inte i motsatt fall. Vi anser i likhet med motionärerna i motion So1 (fp), So2 (kd) yrkande 1 och So3 (m) yrkande 10 att en sammanläggning av makarnas inkomst endast skall göras när det är till fördel för dem. Regeringen bör snarast komma tillbaka till riksdagen med förslag om detta. Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi anfört. I avvaktan på att regeringen återkommer med ett förslag i enlighet med det anförda tillstyrker vi förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen såvitt avser 8 kap. 4 §.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

Förbehållsbelopp, högkostnadsskydd m.m. (punkterna 1, 2 och 3)

av Leif Carlson, Hans Hjortzberg-Nordlund, Cristina Husmark Pehrsson och Lars Elinderson (alla m).

Glädjande nog lever alltfler längre och blir allt friskare. Tidpunkten då människor blir så gamla att de inte längre kan klara sig på egen hand blir följaktligen allt svårare att ange. Därför kan äldre lika lite som andra ingå i ett kollektivistiskt synsätt. Tvärtom ökar behoven av mångfald och alternativa lösningar med stigande ålder.

Äldreomsorgen står inför stora ekonomiska utmaningar. Enbart den demografiska utvecklingen gör att många kommuner kommer att få svårigheter att ekonomiskt klara äldreomsorgen. Så ser t.ex. många kommuner sig, av ekonomiska skäl, ofta tvingade att inskränka enskilda människors möjligheter att flytta.

I många kommuner görs trots det omfattande försök att öka inflytandet och valmöjligheterna för dem som är i behov av omsorg. Det fria valet medför inte bara större kvalitetskrav på omsorgen utan främjar också tillkomsten av en mångfald serviceinriktningar.

För att både kunna möta de ekonomiska utmaningarna och samtidigt stärka och förbättra de äldres ställning och möjligheter måste äldreomsorgen därför ges nya möjligheter att utvecklas.

Vi vill därför genomföra en grundläggande förnyelse av äldreomsorgen och ta bort de begränsningar som hindrar de äldre från att välja omsorgsgivare och att flytta över kommungränserna. Med en statligt finansierad äldrepeng vars storlek avgörs av den enskildes omsorgsbehov kommer pengarna att tillfalla den omsorgsgivare den enskilde väljer. Ett fritt val ger den trygghet som kommer ur att efter individuella behov och önskemål kunna påverka sin vardag. Som en garanti för en stark och oberoende tillsyn föreslår vi att en ny tillsynsmyndighet skapas.

Förbehållsbelopp och enhetliga omsorgsavgifter ger den ekonomiska trygghet som det innebär att kunna spara till sin ålderdom och veta att ett omsorgsbehov inte avgiftsbeläggs av ett godtyckligt fördelningspolitiskt system. Därför bör också avgiften för omsorgen, precis som avgifter för läkemedel och för besök hos läkare eller sjukgymnast, vara enhetlig. De synpunkter som framförts av Svenska Kommunförbundet i samband med behandlingen av propositionen i utskottet visar också på de stora nackdelar som

regeringens förslag om en inkomstrelaterad taxa leder till. Det vore därför önskvärt att kommunerna redan nu inför enhetliga och rättvisa avgifter.

Det är oroande att det finns pensionärer som trots att de inte betalar någon avgift inte har pengar kvar som motsvarar det nu föreslagna förbehållsbeloppet. Även med ett kompletterande försörjningsstöd kommer man inte upp till nivån för förbehållsbelopp.

En ekonomisk trygg situation för pensionärer innebär att det skall vara möjligt att leva på sin pension. Vi har därför i annat sammanhang föreslagit höjt grundavdrag för pensionärer, att den folkpension som innehölls av staten 1993–1998 nu skall betalas tillbaka med 2 extra procent av basbeloppet under den kommande sexårsperioden och att det särskilda bostadstillägget för pensionärer (SBTP) höjs.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2000/01:149 Avgifter inom äldre- och handikappomsorg har regeringen (Socialdepartementet) föreslagit att riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
2. lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),
3. lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor.

Följdmotioner

2001/02:So1 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en annan utformning av 8 kap. 4 § socialtjänstlagen.

2001/02:So2 av Sven Brus m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om beräkning av avgiftsunderlaget.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av konsekvensbeskrivningar och förtydliganden av lagparagraferna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att systemet med högkostnadsskydd bör utredas.

2001/02:So3 av Bo Lundgren m.fl. (m):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om enhetliga avgifter.
10. Riksdagen beslutar att 8 kap. 4 § socialtjänstlagen utformas på ett sådant sätt att det framgår att kommunen skall göra en sammanläggning av inkomsterna som grund för avgiftsberäkning endast i de fall kommunerna tar ut inkomstrelaterade avgifter och då detta är till fördel för makarna.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av klagörande beträffande dem som har mindre än förbehållsbeloppet kvar innan avgifterna betalas.

2001/02:So4 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen avslår regeringens förslag om att ett högkostnadsskydd införs i socialtjänstlagen.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag om att reglerna om förbehållsbelopp i socialtjänstlagen vid bestämmande av avgift för äldre- och handikappomsorg preciseras.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen
(2001:453)

Härigenom föreskrivs i fråga om socialtjänstlagen (2001:453)

dels att 8 kap. 2 § och 16 kap. 3 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas sju nya paragrafer, 8 kap. 3–9 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

2 §

För familjerådgivning, *hemtjänst*, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, *sådant boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket* eller annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

För familjerådgivning, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, *hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken* eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäligen avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

3 §

Med prisbasbelopp avses i detta kapitel det prisbasbelopp som fastställs enligt 1 kap. 6 § lagen (1962:381) om allmän försäkring.

4 §

Med avgiftsunderlag avses den

inkomst som den enskilde kan antas komma att få under de närmaste tolv månaderna, fördelad med lika belopp per månad.

Inkomsten skall beräknas med tillämpning av 21 § första stycket 1–3 och 5 lagen (2001:000) om bostadstillägg till pensionärer m.fl. Som inkomst skall även räknas särskilt bostadstillägg enligt 20 § samma lag och bostadsbidrag enligt lagen (1993:737) om bostadsbidrag. En kommun kan i sitt taxebeslut bestämma att inkomsten skall beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde.

I fråga om makar skall den enskildes inkomst anses utgöra hälften av makarnas sammanlagda inkomster.

5 §

Den enskildes avgifter får

1. för hemtjänst och dagverksamhet, tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet,

2. för bostad i särskilt boende per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet.

6 §

Avgifterna enligt 5 § får inte uppgå till ett så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs skall kommunen dessutom försäkra sig om att omsorgstagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad

[2 § andra stycket]

Avgifter för hemtjänst får inte, tillsammans med avgifter som avses i 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov, boendekostnader och andra normala levnadskost-

nader. När avgifterna fastställs skall kommunen försäkra sig om att omsorgstagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.

ekonomisk situation. Om avgifterna baseras på den enskildes betalningsförmåga skall avgiftsunderlaget beräknas enligt 4 §.

7 §

Kommunen skall bestämma den enskildes förbehållsbelopp genom att beräkna den enskildes levnads-kostnader, utom boendekostnaden, med ledning av ett minimibelopp. Boendekostnaden skall beräknas för sig och läggas till minimibeloppet. För sådan boendekostnad som anges i 5 § skall dock inget förbehåll göras.

Minimibeloppet skall, om inte annat följer av 8 §, alltid per månad utgöra lägst en tolfedel av

1. 1,294 gånger prisbasbeloppet för ensamstående, eller

2. 1,084 gånger prisbasbeloppet för var och en av sammanlevande makar och sambor.

Minimibeloppet enligt första stycket skall täcka normalkostnader för livsmedel, kläder, skor, fritid, hygien, dagstidning, telefon, TV-avgift, hemförsäkring, öppen hälso- och sjukvård, tandvård, hushållsel, förbrukningsvaror, resor, möbler, husgeråd och läkemedel.

8 §

Kommunen skall höja minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde på grund av särskilda omständigheter varaktigt har behov av ett inte oväsentligt högre belopp än det som anges i 7 § andra stycket.

Kommunen får minska minimibeloppet i skälig omfattning om den enskilde inte har en kostnad för en sådan post som anges i 7 § tredje stycket därför att

1. kostnaden ingår i avgiften för

hemtjänst och dagverksamhet,

2. kostnaden ingår i avgiften eller hyran för bostad i särskilt boende, eller

3. posten tillhandahålls kostnadsfritt.

9 §

Kommunen skall ändra en avgift om något förhållande som påverkar avgiftens storlek har ändrats. Avgiften får ändras utan föregående underrättelse, om ändringen beror på förändringar i prisbasbeloppet.

En ändring av avgiften skall gälla från och med månaden efter den månad då anledning till ändring har uppkommit. En ändring av avgiften skall dock gälla från och med den månad under vilken de förhållanden har uppkommit som föranleder ändringen, om förhållandena avser hela den månaden.

16 kap.

3 §

Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 kap. 3 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,
- återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §, *eller*
- *samtycke enligt 6 kap. 14 §.*

Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 kap. 3 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,
- återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §,
- samtycke enligt 6 kap. 14 §, *eller*
- *avgifter eller förbehållsbelopp enligt 8 kap. 4–9 §§.*

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. En länsrätt eller kammarrätt får dock förordna att dess beslut skall verkställas först sedan det har vunnit laga kraft.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2003 i fråga om 8 kap. 4 § och i övrigt den 1 juli 2002.

2. I fråga om beslut enligt 8 kap. 2 § som meddelats före ikraftträdandet men som avser tid därefter skall de nya bestämmelserna tillämpas med avseende på tiden efter ikraftträdandet.

3. Ett överklagande av ett beslut enligt 8 kap. 2 § som fattats före den 1 juli 2002 skall prövas enligt paragrafens äldre lydelse i den del det avser tid före ikraftträdandet. För den del av beslutet som avser tid efter ikraftträdandet skall prövningen göras enligt de nya bestämmelserna.

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 26 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §²

Av patienter får vårdavgifter tas ut enligt grunder som landstinget eller kommunen bestämmer, i den mån inte annat är särskilt föreskrivet. Patienter som är bosatta inom landstinget respektive kommunen, liksom patienter som avses i 3 c §, skall därvid behandlas lika. Landstinget får dock för sluten vård fastställa avgiftsnivåer i olika inkomstintervall och besluta om vilka regler om nedsättning av avgiften som skall gälla. Högsta avgiftsbelopp för sluten vård är 80 kronor för varje vård dag.

Endast kommunen får ta ut vårdavgifter för sådan vård som den har betalningsansvar för enligt 2 § lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård. Detsamma gäller i fråga om sådan psykiatrisk långtidssjukvård med huvudsaklig omvårdnadsinriktning för vilken kommunen enligt 9 § samma lag har åtagit sig betalningsansvar.

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för sådan långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 eller 9 § *lagen (1990:1404) om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får inte, tillsammans med avgifter som avses i 8 kap. 2 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453), uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel för sina personliga behov, boendekostnad och andra normala levnadskostnader. När avgifterna fastställs skall kommunen försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situation.*

Avgifter för vård enligt 18 §, för förbrukningsartiklar enligt 18 c § eller för sådan långtidssjukvård som en kommun har betalningsansvar för enligt 2 eller 9 § *lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård får, tillsammans med avgifter för hemtjänst och dagverksamhet enligt 8 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453), per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet. Avgifterna får dock inte uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp). När avgifterna fastställs skall kommunen dessutom försäkra sig om att vårdtagarens make eller sambo inte drabbas av en oskäligt försämrad ekonomisk situat-*

¹ Lagen omtryckt 1992:567.

² Senaste lydelse 2001:461.

ion.

Avgiftsunderlaget och förbehållsbeloppet skall beräknas med tillämpning av 8 kap. 3–8 §§ socialtjänstlagen (2001:453).

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

2. I fråga om beslut enligt 26 § tredje stycket som meddelats före ikraftträdandet men som avser tid därefter skall de nya bestämmelserna tillämpas med avseende på tiden efter ikraftträdandet.

3. Ett överklagande av ett beslut enligt 26 § tredje stycket som fattats före den 1 juli 2002 skall prövas enligt paragrafens äldre lydelse i den del det avser tid före den 1 juli 2002. För den del av beslutet som avser tid efter ikraftträdandet skall prövningen göras enligt de nya bestämmelserna.

Förslag till lag om ändring i lagen (1987:813) om homosexuella sambor

Härigenom föreskrivs att punkten 19 i lagen (1987:813) om homosexuella sambor¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Om två personer bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande, skall vad som gäller i fråga om sambor enligt följande lagar och bestämmelser tillämpas även på de homosexuella samborna:

-----

18. lagen (1993:737) om bostadsbidrag,
19. 8 kap. 2 § andra stycket soci- 19. 8 kap. 6 § och 7 § andra
altjänstlagen (2001:453), stycket socialtjänstlagen (2001:453),
20. 26 § tredje stycket hälso- och sjukvårdslagen (1982:763),

-----

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2002.

¹ Senaste lydelse 2001:463.